

Terug naar huis

Jesús Carrasco bij Meulenhoff:

De vlucht
De grond onder onze voeten
Terug naar huis

Jesús Carrasco

Terug naar huis

Roman

Vertaald uit het Spaans door Arie van der Wal

MOLENECOFF

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door een subsidie van het Spaanse Ministerie van Cultuur (Directoraat-generaal boeken, archieven en bibliotheken)

De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
דולדף דע ונדאל און
'or literature

ISBN 978-90-290-9474-0

ISBN 978-94-023-1746-6 (e-book)

ISBN 978-90-528-6447-1 (audio)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Llévame a casa*

Vormgeving binnenwerk: Steven Boland

Vormgeving omslag: Bart van den Tooren

Omslagbeeld: © Jing Huang

Auteursfoto: © Ivan Giménez-Seix Barral, 2020

© 2021 Jesús Carrasco

© 2021 Nederlandse vertaling Arie van der Wal en Meulenhoff

Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor Elena Ramírez,
omdat ze in me gelooft*

I

Hij had in de nacht dat zijn vader stierf aan diens bed kunnen zitten, maar op een of andere manier had Juan Álvarez dat niet gedaan. Niet dat hij er op dat belangrijke moment bewust voor had gekozen niet bij hem te zijn. Hij was simpelweg doorgegaan met waar hij mee bezig was zonder het dringende karakter in te zien van de berichten die zijn zus Isabel hem in de loop van de voorafgaande weken voortdurend had gestuurd, totdat ze er op een gegeven moment mee was opgehouden hem nog verder te informeren. Juan, bedwelmd door de geuren van de verse turf, had die stilte opgevat als een teken dat het beter ging in plaats van slechter en was gewoon verdergegaan met het verzorgen van de collectie rodo-dendrons in de botanische tuin van Edinburgh. Zijn vader in een algemeen ziekenhuis in Toledo, gescheiden van zijn kamergenoot door een dun gordijntje van stijve stof, en hij, 2400 kilometer noordelijk van diens bed, op zijn knieën gevallen bloemblaadjes aan het oprapen van de donkere grond.

2

Eind jaren zestig leverde het land steeds minder op, bleven de fabrieken dringend om arbeidskrachten vragen en werd iemand die ezeldrijver was van de ene dag op de andere machinebankwerker. Juans vader verliet het platteland en zijn dorp, Cruces, voor een vezelcementfabriek in Getafe, ten zuiden van Madrid. Zijn moeder verruilde de geplaveide vloer van de molen waar ze geboren was voor het geverniste hout van een burgerwoning in het centrum van de hoofdstad. Onder aan een lichtkoker voerde een trap haar rechtstreeks naar de keuken. In de hal deed een conciërge de deur open voor meneer en mevrouw. Zo leerden ze elkaar kennen, via de conciërge, die bevriend was met Juans vader. Op een zondagmiddag werden ze bij het uitgaan van de bioscoop aan elkaar voorgesteld. Ze gingen aan een tafeltje zitten, waar zij hem vertelde dat ze uit Aldeanueva de la Vera kwam, in Cáceres, en dat ze daarnaartoe gekomen was omdat er nauwelijks nog graan gemalen werd met waterkracht. Hij hield van de verlegen manier waarop ze lachte. Haar aandacht werd getrokken door zijn verweerde handen en door wat haar voorkwam als de geur van tarwe toen ze dicht bij elkaar stonden om afscheid te nemen. Twee jaar waren ze verloofd voordat ze trouwden. Kort na de geboorte van Isabel betrokken ze

een piepkleine donkere woning in de arbeiderswijk Las Margaritas in Getafe, waar ze later ook de grootvader van vaderskant onderdak boden nadat hij weduenaar was geworden. Na de geboorte van Juan werd de SEAT 600 verruild voor een Renault 4. Elk weekend stapten ze in de auto en reden ze met grootvader naar Cruces, zodat hij er even uit was en een tochtje door de streek kon maken, want die man woonde in Getafe alsof de bakstenen hem verstikten, wat uiteindelijk ook werkelijk gebeurde. Toen Juans vader werd afgedankt bij de fabriek, verhuisde het gezin naar Cruces. Juan was toen zes en zijn zus tien. Grootvader was er niet meer bij.

Ondanks het feit dat hij niet mocht werken, was vader de eerste maanden bezig met het herstellen van de landerijen, die zich destijds beperkten tot een groentetuin met een gereedschapsschuur en een waterput, een paar amandelbomen, enkele schepels graan en een fabriekshal waarin de familie enige tijd kalveren had vetgemest. Het geld dat hij in Getafe als schadevergoeding had meegekregen stopte hij in de machinerie van een pas gesloten werkplaats voor de fabricage van deuren in Illescas. Hij bracht de machines naar Cruces en zette ze in de fabriekshal. Elf maanden nadat hij was opgehouden met het inademen van asbest, begon hij zaagsel in te ademen.

3 augustus. Een lijnbus zet hem negentwintig uur na het overlijden af in Cruces. Het ziekenhuisrapport vermeldt als oorzaak van de dood van zijn vader een longontsteking die verband houdt met een pleuraal mesothelioom. Een vorm van kanker die niet genetisch bepaald is maar die hij zelf in de dertien jaar dat hij in de vezelcementfabriek werkte dagelijks heeft inge-

ademd. Meer dan een decennium lang heeft hij zichzelf vergiftigd met asbest, acht uur per dag, vijf dagen per week. Werk zal jullie vrij maken, maar dit werk zal jullie leven bovendien voorgoed verzieken. Jullie opoffering zal jullie familie te eten geven en terloops nog duizenden andere families bedekken met die kleine kristallen van de dood. De oude mannen zullen de overkappingen zagen wanneer ze de bonen in hun tuin moeten beschermen tegen de wind. De kinderen zullen met stenen de resten van de rioolbuizen kapotgooien die zijn achtergelaten in het open veld. De wind zal de kristallen verspreiden.

Juan stapt tegenover de bar van Ángela uit de bus en loopt door de lege straat naar zijn ouderlijk huis. Hij draagt een kleine blauwe rugzak waar hij het hoogst noodzakelijke in heeft gestopt: zomerkleren om iets meer dan een bloedhete week in Spanje door te brengen, toiletpullen, het boek dat hij aan het lezen was toen hij het nieuws hoorde, en niet veel meer. Op het plein komt hij een dorpsbewoonster tegen die hem condoleert en zegt: Wat erg van je vader, wat er is gebeurd. En je moeder, die arme vrouw, ik heb zo met haar te doen. Juan probeert tevergeefs haar monoloog te onderbreken, maar elke keer als hij aanstalten maakt om door te lopen pakt de vrouw hem bij zijn arm en stort een nieuwe lading ellende over hem uit. Uiteindelijk moet Dolores, een andere dorpsgenote, die de scène van een afstand heeft gadegeslagen, hem redden. Kom, Angustias, zegt ze tegen de oude vrouw. Laat die jongen toch, hij is doodop van de reis en er staat hem nog een heleboel te wachten. Zijn redster werpt hem een blik toe die hij interpreteert als die van een medestander. Een

blik die zegt: Dat mens kan nooit haar mond eens houden. En ook: Ik sta achter je, omdat ik weet dat je je redenen wel zult hebben gehad om weg te gaan uit het dorp, ondanks je zieke vader, je zus in Barcelona en je moeder al op leeftijd. De begripvolle dorpsbewoonster weet dat hij een lange reis achter de rug heeft, ook al denkt zij, net als de anderen, dat Juan in Engeland verblijft, terwijl hij in werkelijkheid in Schotland woont. Ze weet ook dat ze zijn vader, sinds diens overlijden in de vroege ochtend van de vorige dag, hebben opgebaard in het uitvaartcentrum in Torrijos, in afwachting van zijn komst. Met dat 'er staat hem nog een heleboel te wachten' zegt Dolores tegen hem: Bereid je maar voor. Het maakt niet uit hoe moe je bent, hoeveel uren je onderweg bent geweest, of je al dan niet hebt geslapen, of je er zin in hebt of niet. Wat je nu te doen staat is naar huis gaan, je scheren, douchen en met je zus en je moeder naar het uitvaartcentrum rijden om de condoleances in ontvangst te nemen en alles klaar te maken voor de begrafenis. En dat is dan alleen nog wat hij op korte termijn voor de boeg heeft. Dolores denkt ook te weten wat hem op middellange en lange termijn te wachten staat, maar dat zal ze niet tegen hem zeggen omdat ze zich dan net zo zou gedragen als die andere bewoonster van wie ze hem juist was komen bevrijden.

Juan is dankbaar dat hij de oude vrouw kwijt is. Hij is niet in de stemming om beleefd te doen, en als Dolores er niet was geweest zou hij het oude mens gewoon op het plein hebben laten staan. Hij ziet de vrouwen weglopen, ze proberen in de smalle strook schaduw te blijven die de overstekende dakranden op het trottoir werpen. Dolores voert Angustias bij de arm, misschien

berispt ze haar omdat ze zich op een moment als dit heeft bemoeid met het leven van de jongen. Juan steekt het plein over op weg naar het huis van zijn ouders. Boven het hek dat toegang geeft tot de voortuin maken de takken van de bougainvilles een onverzorgde indruk. De fuchsia schutbladen hebben zich opgehoopt aan het uiteinde van de takken waardoor ze gaan hangen. Aan de onregelmatige groei van de bougainville valt af te lezen dat zijn vader de laatste weken niets heeft kunnen doen.

Juan blijft bij het hek staan en steekt zijn hand tussen de spijlen door om het te ontgrendelen. Het piepen van de scharnierbout weerklinkt in de hitte van de middag. Hij weet wat er nu komt, en dus gaat hij meteen na het sluiten van het hek op zijn hurken zitten, maakt zijn rugzak los en wacht een paar seconden. De stof van de spijkerbroek spant om zijn dijen. Vanaf de veranda van het huis, aan het eind van de lange, smalle voortuin, ziet hij Laika aan komen rennen, de hond van de familie. Het dier, een vrouwtje, springt tegen hem op, zet haar poten op zijn borst, likt zijn gezicht en zwiept opgewonden met haar staart. Honden hebben een onwrikbaar geheugen. Hij pakt de rugzak, staat op en loopt, met Laika om hem heen rennend, in de richting van het huis. De tuin is zoals altijd volledig begroeid. Behalve de grote bougainville bij het hek, liggen er tegen de zijmuren bloembedden waarin papyrussen, rozenstruiken, jasmijn en zelfs een dwergpalm groeien. Aan de muren, opgehangen aan ringen, steken donkere bloempotten met geraniums scherp af tegen de witkalk. Op de veranda staan een rieten ligstoel en schaduwplanten, met als meest in het oog springende een gatenplant die iemand met ijzerdraad aan de muur heeft vastgemaakt.

Rechts in een hoek, de oude waterput. De rand voorzien van een smeedijzeren boog, waaromheen een jasmijn welig tiert, bespikkeld met witte bloemetjes.

Zoals in de meeste huizen is de deur niet op slot, dit tot genoegen van de weinige toeristen die onderdak kunnen vinden in het enige vakantiehuis in het dorp. Ze zien de deuren half openstaan, vastgezet met een haakje of een steen op de drempel, en verbinden dit met iets van vroeger wat ze menen te zijn kwijtgeraakt doordat ze in de stad zijn gaan wonen. Van die plattelandsgemeenschappen die ze in televisieseries zien, in Alaska of in Asturië, dat maakt niet uit, waar het pittoreske zich nadrukkelijk opdringt; waar ruzies worden beslecht met plotwendingen die de personages voortdurend in pijnlijke situaties dwingen, met broederschap als enig mogelijke uitkomst. In de zeldzame gevallen dat de toeristen het vakantiehuis verlaten, waarbij ze in de zomer afzien van het privézwembad en in de winter van de open haard, en een ommetje maken door de straten, glimlachen ze wanneer ze de vrouwen in de buitenlucht in de deuropening zien staan. Ze glimlachen wanneer ze kinderen zien voetballen op een plein. Ze glimlachen als ze langs een auto lopen met de sleutel nog in het contact. En ze halen opgelucht adem omdat er op slechts enkele kilometers van waar ze wonen nog altijd dorpen zijn die weerstand bieden, ook al zijn de dorsvloeren met de grond gelijk gemaakt om er geschakelde woningen op te bouwen. En een echtpaar met kinderen kijkt elkaar verrukt aan zodra ze de laatste hooischoor ontdekken die nog over is in het dorp en zegt tegen elkaar dat ze die zullen kopen om er een woonhuis van te maken zodat de kinderen kunnen wortelen op een plek zonder beton.

Juan drukt de ijzeren klink naar beneden en duwt tegen de deur. Uit het huis stijgt een bijzondere geur op die alleen waarneembaar is wanneer je lang weg bent geweest en het buiten het binnen heeft vervangen. Het is de geur van een saaie en unieke tijd. Een geofende neus zou zeggen dat hier decennialang bloemkool is gekookt. Er staat een houtkachel of die heeft er gestaan, er liggen mottenballen in de kast, er hangt slachtvlees aan een balk, en er hangen chorizoworsten die hun paprika uitlekken boven een blinken bakplaat; hier zijn kleren gewassen met zeep op basis van soda en gebruikte olijfolie. Liters ammoniak hebben jarenlang bacteriën vernietigd. Geursporen van de ontlasting van kinderen, die iemand, een vrouw, uit katoenen luiers heeft gehaald om die daarna te wassen, uit te wringen en op de binnenplaats te drogen te hangen. De oeroude stank van een hazenpoot die achter een kast is terechtgekomen. Resten van waterstofperoxide, zoals taxidermisten gebruiken om schedels te bleken. Hier komen alleen met kerst schaal- en schelpdieren in huis, en niet van de beste kwaliteit. Het ruikt naar zweet, naar vette handen, naar oude littekens, naar eau de cologne per liter, naar stoffen bedrading, naar gesmolten zekeringen, naar transformator van 125 volt, naar klappen op een zwart-wittelevisie.

Hij kijkt naar beneden. De stenen vloer van het voorhuis voert hem terug naar de oorsprong. Hij komt net uit een appartement in Edinburgh waar zelfs in de keuken vaste vloerbedekking ligt. Een geluidloze vloer, zacht en warm, niet bijzonder hygiënisch, die in het hoofd van Juan echter een chemische reactie teweegbrengt nu hij voor zich de plavuizen ziet waar hij van kleins af

over heeft gelopen. De kleur en korrel dichtheid van elke tegel is anders. Een grove en fijne verdeling, roodachtige en heldere kleuren. Er zitten verspreid luchtbelletjes in het beton dat het zand en de stenen bindt. Alleen door polijsten worden de tegels geëgaliseerd. Voor hem ligt het voorhuis, dat toegang geeft tot de rest van het huis. Links, de deur die uitkomt op de woonkamer, vroeger de eetkamer toen iedereen nog thuis woonde. Rechts, een dressoir met daarop een glazen bonbonnière waar allerlei ongelijke sleutels in liggen. Erboven, een koekeksklok waaruit niemand ooit de vogel naar buiten heeft zien komen. Naast het meubel, de deur naar de salon voor het bezoek, altijd gesloten, altijd in schemer gehuld. Vervolgens, de deur naar de keuken en helemaal achterin, de deuren van de drie slaapkamers en de deur van de badkamer. Al die deuren kwamen uit de werkplaats van zijn vader. Het moeten de eerste zijn geweest die hij produceerde en hij gebruikte zijn eigen huis als testbank. Goedkope, lichte, holle deuren. Een geraamte van vuren hout afgetimmerd met platen van multiplex.

Hij kijkt om de hoek van de eetkamer. De haard is schoon; de oorfauteuil leeg. Hij hoeft niet hardop te vragen of er iemand thuis is. Werktuiglijk loopt hij naar zijn oude kamer. Die ziet er nog net zo uit als hij hem achterliet toen hij vertrok. Het smalle bed tegen de muur, het formica bureau met daarop een lamp die er al staat zolang hij zich kan herinneren. Onder dat licht heeft hij met autootjes gespeeld, de klinkers geleerd, zijn studie afgemaakt. Aan de muur een klein kurkbord waar met punaises nog altijd mijlpalen uit zijn jeugd op zijn geprikt. Een kaartje voor een concert van Kiko Veneno in de arena van Torrijos springt eruit: Fiestas de la Sementera, september 1993. Op het bed, de eeuwige

sprei. In de boekenkast, een onvolledige collectie jeugd-literatuur. Op elke rug een minuscule illustratie. Hij las in zijn jeugd, zonder dat iemand hem daartoe aanmoedigde maar ook zonder dat iemand hem ontmoedigde. Later hield hij ermee op, totdat hij naar Schotland ging, waar hij een kleine bibliotheek heeft aangelegd. Er staan ook bekens die hij gewonnen heeft met populaire hardloophwedstrijden in de omliggende dorpen. Hij zet de rugzak op de grond en pakt er een op. Het is een kleine beker van goudkleurig metaal waarvan de voet grof is versierd met laurierbladeren. Op het gegraveerde plaatje staat dat hij derde is geworden in de leeftijds-categorie junioren bij een wedstrijd in een dorp dat Almorox heet. Patroonsfeesten van San Roque en de Virgen de la Piedad. Zoals alles heeft ook de beker daar altijd gestaan, en nu herinnert die hem eraan dat hij tijdens de lange winters op de hoogvlakte trainde met een groep jongens uit Torrijos, waar hij op de middelbare school zat. Drie dagen per week bleef hij daar bij het uitgaan van de school eten in een café voor studenten en daarna ging hij trainen. Dan keerde hij pas 's avonds terug naar Cruces, met dezelfde lijnbus waarmee hij nu is gekomen. Bij de trainingen gaf Raúl, een instructeur uit een nabijgelegen dorp, aan wat ze moesten doen. Hij herinnert zich de kou, de voor de hardlopers vroegtijdig donkere wegen, de hardheid van de bevroren ondergrond.

Hij is slechts vier jaar weg geweest, maar in die tijd zijn er zo veel dingen met hem gebeurd dat zijn blik is afgedwaald. De spreij, de bekens, de bureaulamp. Alles was er, op precies dezelfde plek, alleen vervaagd door de gewoonte. Maar nu voeren die voorwerpen hem naar momenten uit zijn verleden waar hij niet meer was geweest. Hij herinnert zich die wedstrijd in Almorox

omdat het zijn vader was, en niet Germán, een vriend van de familie, die hem had gebracht. Hij kan zich geen enkele andere wedstrijd heugen waarbij zijn vader aanwezig is geweest. Maar die zaterdagochtend pakte hij de auto en liet alles waar hij mee bezig was liggen om de jongste van zijn kinderen naar een populaire hardlooptwedstrijd te brengen. Het was geen provinciale wedstrijd en hij maakte ook geen deel uit van het officiële veldloopseizoen. Als dat wel zo was geweest zou hij nu niet die beker in zijn hand houden, want die wedstrijden werden altijd gewonnen door dezelfde jongen: *El Zurdo*, de linkshandige. Hij zag hem elke zaterdag, als een halfgod in miniatuur, altijd omringd door een pretoriaanse lijfwacht die de weg voor hem vrijmaakte tussen de andere jongens en hem beschermde tegen de handastelikheden van zijn kleine bewonderaars. Op zondag, wanneer de scheidsrechter het pistool hief en het startschot loste, zag Juan de ruggen van zijn tegenstanders van zich wegrennen, allemaal achter *El Zurdo* aan.

Op de plek waar de beker stond is nu een stofvrij vierkantje zichtbaar. Dat is misschien het enige wat er is veranderd. Zijn moeder, geobsedeerd door orde en netheid, heeft de afgelopen dagen voortdurend heen en weer moeten reizen naar het ziekenhuis. Tot dan toe kwam ze elke ochtend in de slaapkamer om de meubels af te stoffen en die minuscule stofdeeltjes onopvallend weg te halen, alsof haar zoon niet het huis uit was gegaan, alsof hij gewoon een tijdje weg was, op stap met vrienden. Zandlopers zouden eigenlijk gevuld moeten zijn met stof in plaats van zand. Want stof helpt ons echt om het verstrijken van de tijd te begrijpen. Stof is een even consistent verschijnsel als zwaartekracht maar

dan zonder het wetenschappelijke aanzien, en zonder een Newton of standaard in een museum in Parijs. Als je een voorwerp een meter boven de grond houdt en dan loslaat, valt het. Als je de tijd laat verstrijken en niets aanraakt of verplaatst, valt stof ook. Je weet niet waar het is, maar het is er. Het daalt neer op vlakke maar ook op hellende oppervlakken. Het vermengt zich met vet op de afzuigkap in de keuken en vormt uiteindelijk een dikke, smerige korst. Metaforisch gezien gaat stof ook liggen op stiltes. Tussen zijn vader en hem lagen kilo's stof. Ook in de ruimte die hem scheidt van zijn moeder en, in mindere mate, tussen hem en zijn zus.

3

Ergens in huis noemt iemand zijn naam. Juan? Ben je er al? Het is de stem van zijn zus Isabel. Juan zet de beker terug en kijkt de gang in. Isabel is bezig haar moeder te helpen met het uittrekken van haar vest, de voordeur staat nog open. Het zonlicht dat vanuit de tuin naar binnen valt doet het silhouet van de twee vrouwen schitteren. Hoewel hij al uren geleden is geland, zijn Juans oren nog altijd verstopt door de luchtdruk in het vliegtuig. Hij kijkt zwijgend naar zijn moeder en zus. Isabel probeert de vastzittende ritssluiting van het vest open te krijgen. Ze verandert van houding, trekt de onderkant van het kledingstuk strak, maar het lukt nog steeds niet. Het is de voering, zegt haar moeder, die is losgegaan en zit ertussen. De dochter snuift terwijl ze steeds woester aan de rits rukt. Doe dat vest toch weg, zegt ze. Wat is er dan mee? Je hebt dat ding al dertig jaar. Een vest met voering, wie haalt zoiets nou in zijn hoofd. En nog wel midden in de zomer, ma, straks stik je nog. Hij is spiksplinternieuw, zegt haar moeder. ‘Spiksplinternieuw’ is een woord dat alleen haar moeder gebruikt. Ja, ik zie dat hij ‘spiksplinternieuw’ is. Daarom sta ik hier al de hele tijd te trekken. Hun gestalten versmelten met elkaar tegen het felle licht van buiten. Het zijn twee worste-laars in de stijl van Goya. Ze vormen één enkele vlek

waarvan de fosforescerende halo muteert als die van een micro-organisme in een waterig petrischaaltje. Ja, ma, hij is als nieuw. Sinds ik er ben klaag je alleen maar dat je muntjes verliest omdat er gaten in de zakken zitten. Ik koop wel een nieuwe voor je in Barcelona en die breng ik dan de volgende keer mee, of je dat wilt of niet. Haal het niet in je hoofd. Je gaat geen ander vest kopen als dit nog goed is. Alleen de voering moet genaaid. Of eruit getrokken, zegt haar dochter. Isabel probeert nog altijd wanhopig het satijn tussen de tanden van de rits uit te krijgen. Als ze te hard trekt weet ze dat de stof zal scheuren. Terwijl haar vingers het kledingstuk teisteren, roept ze opnieuw: Juan? Ben je daar? Juan trekt zich terug door een stap opzij te zetten. Met de helft van zijn lichaam in de gang en de andere helft in de slaapkamer. Een visioen van de toekomst dat Juan zich niet volledig eigen maakt: worstelen met de kleding van zijn moeder. Haar mee uit wandelen nemen, woordzoeker met haar spelen, de Anís del Mono voor haar verstoppen, haar helpen met douchen en tandenpoetsen. Hij onderdrukt die gedachten. Zo'n moeder is zijn moeder niet. Zijn moeder is nog jong, dat wordt wel bewezen door het feit dat ze tot een paar uur geleden nog voor haar man heeft gezorgd. Juan is van plan binnen een week terug te gaan naar Edinburgh. Dat staat op de vluchtreservering die in de zak van zijn spijkerbroek zit. Een week om, samen met zijn zus, de toekomst van zijn moeder in orde te maken, de rest is van later zorg.

Is Juan er niet? vraagt zijn moeder. Het lijkt erop dat hij nog niet is aangekomen, de grote... Isabel bijt op haar lippen. De grote klootzak, flapt ze eruit. De oude vrouw verstijft en maakt zich abrupt los van haar dochter. Dat

mag je niet zeggen, zegt ze. Praat niet zo over je broer. Isabel gaat verder met rondtasten in de niet te onderscheiden kluwen van voering, vrouw en vest. Zelfs op enige afstand, met haar armen volledig gestrekt, blijft ze proberen de ritssluiting open te krijgen. Niet opgeven. Ze kan de lichamelijke spanning van haar moeder niet beantwoorden met het verbreken van het vormeloze geheel dat ze samen vormen. Dat zou neerkomen op erkennen dat ze met haar verwoede poging het vest uit te trekken alleen haar ergernis wil maskeren. Zolang ze zich daarmee bezighoudt zal ze niet door het huis lopen om luidkeels tekeer te gaan tegen haar broer.

Dat is hij nou eenmaal, ma. Ik heb er geen ander woord voor. Dat hij niet eens het fatsoen heeft gehad om zich te laten zien. Hij woont ver weg, voert haar moeder aan. Ik woon ook ver weg en ik ben er wel. Er valt een stilte.

Juan vindt het net twee oude vrouwen. Twee dames uit een vaudeville, die schijnbaar volledig opgaan in de futiliteit van het uittrekken van een vest, maar intussen schieten er messen uit hun lichaam. Juan twijfelt tussen zijn aanwezigheid kenbaar maken, met het risico door die messen getroffen te worden, en teruggaan naar de slaapkamer.

Hij zou al hier moeten zijn. Hij is vijf of zes uur geleden geland, zegt Isabel.

Er is hem vast iets overkomen.

We gaan niet nog langer wachten. Pa ligt al uren in het uitvaartcentrum. Morgenochtend begraven we hem.

Let nou maar op wat je doet, sluit haar moeder het gesprek af met haar blik naar beneden, gericht op de kin van haar dochter.

4

Hij ligt languit op zijn buik op de sprei en hoort de vermoeide voetstappen van zijn moeder naderen in de gang. Hij doet zijn ogen dicht, probeert regelmatig door zijn neus te ademen. Lang inademend om een diepe slaap voor te wenden. Het geluid van hakken die onregelmatig voortschuifelen. Een even uniek patroon als een vingerafdruk of de kleur van een iris. Alleen de leden van de clan kunnen bepaalde tekenen ontcijferen. De vrouw observeert hem vanuit de deuropening van de slaapkamer. Haar zoon, aangekleed en met zijn schoenen nog aan, languit op het niet opengeslagen bed. Hij zou een dronken jonge knul kunnen zijn die de alcohol van zijn laatste drinkgelag ligt uit te zweten, maar in de kamer ruikt het net als altijd: kleren in de kast, oudpapier, overwinningen bij roemloze hardlooptwedstrijden, stilstaande voorwerpen. Juan voelt haar blik. Met zijn ogen dicht maar niet toegeknepen stelt hij zich voor hoe ze tegen de deurpost leunt, niet wetend wat te doen, hem wakker maken of hem laten slapen. De arme jongen is vast uitgeput na zo'n lange reis, zal de vrouw denken. De onderdanige houding van de moeder, die hem zo goed kent en waar hij in de loop van zijn leven zo vaak van heeft geprofiteerd. Hij hoort haar voetstappen het bed naderen, voelt haar nabijheid. Ze probeert

niet te controleren of haar zoon slaapt, dat lijkt duidelijk, maar of hij leeft. Ouders hebben er boven alles behoefte aan dat hun kinderen hen overleven. De ergst denkbare verschrikking heeft de vorm van een kleine witte doodskist. Hout even blank als de ziel die vroegtijdig is uitgedoofd. De witte kleur benadrukt het idee van gepolijste smetteloosheid. De gevallen blaadjes van de bomen blijven er niet aan haken en het door de wind opwarrelende vuil hoopt zich er niet in op. Ook zonden en geweld krijgen er geen vat op. Slechtheid of onverschilligheid kunnen onmogelijk verdoezeld worden op wit. Kinderen zijn allemaal wit tot ze op een gegeven moment in grijs veranderen. De dag waarop ze een bord breken en het verstoppen. Dat is de dag waarop kinderen niet meer in hun kleine doodskistjes passen.

Juan overdrijft het ademen nog meer en veroorlooft zich zelfs een licht gesnurk. Nu zijn moeder weet dat hij leeft, wil ze zich ervan vergewissen dat zijn gezicht nog op zijn plaats zit. Simpelweg vaststellen dat de neus van het jong niet ontbreekt, dat zijn haar nog zit waar het hoort te zitten, dat hij nog twee oren heeft, controleren of er op zijn huid een litteken zit of tekenen van een of andere ziekte. Wat de vrouw ziet is het gezicht van haar slapende zoon, zijn door de slaap ontspannen gelaatstrekken, vermoeid van de lange weg die hij heeft moeten afleggen om bij haar huis aan te komen, dat niet alleen haar huis is, het huis van de weduwe en moeder, maar ook dat van hem. Want zolang de jongen het sacrament van het huwelijk nog niet heeft ontvangen en nog geen ambtenarenbetrekking heeft verworven, is hij ook nog niet geschikt om zijn eigen huishouden te voeren. Zolang er geen sprake is van een kerkelijk

huwelijk of van een vast jaarsalaris met vakantiegeld en een extra maand, blijft dit het huis van degene die nu net doet of hij slaapt. En dan maakt het niet uit dat hij al vier jaar in Schotland verblijft. Als hij op zijn buik op bed ligt, steken zijn tenen over de rand van het matras, maar dat is al zo sinds zijn vijftiende of zestiende. Daar moet Juan aan denken, met zijn moeder als een satelliet van zijn lichaam: dat hij al sinds zijn late puberteit zo slaapt en dat hij nooit iets heeft gezegd over dat matras dat niet met hem meegroeide. Misschien ging hij ervan uit dat ze het toch niet zouden vervangen of misschien was hij zich niet eens bewust van een ongemak dat uiteindelijk jaren zou duren. Hij deed wat hij moest doen: zich aanpassen. Maar nu herinnert hij zich de koude nachten. De opgerolde houding om onder de deken te passen. Jaren waarin hij zich tijdens de wintermaanden in bed niet volledig kon strekken.

Zijn moeder betast zijn voeten. Hij merkt hoe ze voorzichtig zijn hakken aanraakt, zoekend naar een manier om zijn schoenen uit te trekken zonder dat hij wakker wordt. En wat Juan dan doet is zijn voeten in-trekken en ze binnen de grenzen van het matras leggen, net als toen hij nog jong was. Zijn moeder laat los, geschrokken van de reflex, geeft haar poging op en doet haar uiterste best zich niet te laten overweldigen door de aanblik van haar volledig geklede zoon op de beddensprei. Ze heeft de neiging hem te laten slapen, hoewel het hele dorp al een dag lang op hem wacht voor de begrafenisplechtigheid. Het lijkt erop dat de prioriteitenpiramide is omgekeerd bij de gestalte van een zoon die uitgeteld is door de vermoeienissen van een lange reis. Zij, die nooit goed heeft geweten wat haar zoon eigenlijk deed in het buitenland. Die niet wist, of liever